

DŽIAZO ISTORIJA LIETUVIŠKAI Kartosim pasenusius autoritetus?

Pagaliau sulauksime lietuviškos džiazos istorijos knygos. Šalyje, kuri pretenduoja vos ne į džiazos tėvynės (bent jau europietiškos sub-tėvynės) vardą, tai galėjo įvykti gerokai anksčiau. Na, bet kaip jau yra, taip yra. Geriau vėliau, nei niekada. Ypač, jei, kaip žadama, ji bus vadovėliu muzikos mokykloms ir konservatorijoms. Bet tuomet dar svarbiau, kokia tai bus knyga, ką joje ras būsimas skaitytojas. Bent man, iškilo du klausimai. Pirmiausia, versti ar rašyti naują knygą? Ir antra, jei rašyti naują knygą, tai ar gali joje būti kažkas, pateisinančio sprendimą išdėstyti seniai žinomus faktus naujai?

Dauguma pažįstamų, išgirdę apie šį džiugų įvykį, reaguodavo klausimu "O ką, argi negalima išversti kokią gerą pripažintą vakarietišką džiazos istoriją?". Čia yra bent keli argumentai. Pirmas, visos garsios džiazos istorijos parašytos jau gana seniai - prieš 20-30 metų. Nors kažkokių ryškių, revoliucinių pakitimų per tą laiką džiazėje neįvyko, muzikos prigrota ganėtinai nemažai. Džiazos panteonas nepasipildė Miles Davis'o ar John Coltrane'o rango žvaigždėmis, bet gerų, originalių muzikantų per šiuos kelis dešimtmečius tikrai buvo. Beje, svarbi ne vien naujų faktų ar asmenybių gausa. Per 30 metų turėjo pasikeisti ir požiūris į džiazos istoriją.

Kita priežastis - tai galimybė pasaulio džiazos istoriją papildyti skyriumi apie lietuvišką sceną, juolab egzistuoja gana populiaris (ir neblogai argumentuota) teorija apie Vilniaus džiazos fenomeną. Gal tokį skyrių galima bandyti "prikabinti" ir prie kokios verstinės džiazos biblijos, pavyzdžiui kanonizuotų Collier'o arba Berendt'o veikalų? Atrodytų keistokai. Nekalbant apie tai, kad reiktų autorių leidimo, o čia šansai išvis nuliniai. Beje, pabandęs atsekti, kokie gi yra Lietuvos džiazos istoriografijos pasiekimai, pamačiau, kad situacija šioje srityje yra labai keista. Džiazos fanai gerai žino kelis neblogus straipsnius apie Lietuvos džiazą. Tai, visų pirma, labai įžvalgios Olego Molokojedovo "stebėtojo pastabos", publikuotos žurnaluose "Vilnius" Vol.3, No.5, 1996 ir "Jazz Quadrant" No.2 (4), 1998 bei jo esė "Dvi kultūros", skirtas "Vilniaus mokyklos" fenomeno analizei. Lietuvos džiazos entuziastas Bernd'as Jahnke straipsnyje "Jazz in Lithuania" labiau akcentuoja nūdienos aktualijas. Jūrėtės Kučinskaitės straipsniuose taip pat rasime istorinių ekskursų, bet ją labiau domina ryškiausių Lietuvos džiazos kūrėjų - GTC (V.Ganelino, V.Tarasovo ir V.Čekasino), P.Vyšniausko, V.Labučio kūrybos analizė. Yra dar Aušros Listavičiūtės "Lietuvos džiazos muzikantų katalogas 1961-1996" su begale faktų - detaliom diskografijom, koncertų sąrašais ir t.t. Bet tai - ne istorijos knyga, o savotiška duomenų bazė, kurios vertė labai mažina daugybę klaidų, įsivėlusią pirmą kartą renkant tokį didžiulį informacijos kiekį. Tokio projekto vieta - internete, kur galima be triukšmo ištaisyti klaidas ir operatyviai papildyti ją naujais faktais. Bet kokiai duomenų bazei svarbiausia yra aktualumas, o tokio operatyvumo, kaip internete, neįmanoma pasiekti niekur kitur. Be šio katalogo, praktiškai visi čia minimi straipsniai, išskyrus O.Molokojedovo "Džiazos Lietuvoje" santrauką "Lietuvos ryte" ir kai kuriuos J.Kučinskaitės straipsnius yra parašyti ne lietuviškai. Taigi, džiazos istorijos knygos atsiradimas būtų tikrai gera proga pateikti melomanams kad ir ne super išsamų, bet sistemšką ir nuoseklų Lietuvos džiazos vystymosi aprašymą.

Jei originalios lietuviškos džiazos istorijos knygos reikalingumas jau nekelia abejonių, tai klausimas, kokia ji turėtų būti, yra labai aktualus. Visgi, pirmą džiazos istoriją... Ir, ko gero, turinti perspektyvą labai ilgai išlikti vienintele tokia knyga lietuviškai. Aišku, kad geriausia būtų turėti dvi knygas - vieną skirtą pasaulio džiazos istorijai, o kitą - tik Lietuvos džiazai. Na, bet laikai, kaip žinia, sunkūs ir reikia džiaugtis jau tuo, kad bus bent viena knyga. Sudarytojai nusprendė suskirstyti ją į tuziną skyrių (vienį jų apibrėžti pagal laiką, kiti - pagal žanrus, plius, kaip jau minėjau, bus skyriai apie džiazą Lietuvoje ir apie specifinius džiazos muzikos elementus). Skyrių rašymas patikėtas žmonėms, kurie turėtų geriausiai išmanyti apie tai, ką juose reikia rašyti. Bendra redakcijos nuostata - neišradinėti dviračio. Kam iš naujo kurti tai, kas jau yra gerai padaryta. Mokyimo priemonė - ne vieta naujos teorijos ir diskusijos. Bet kokia tuomet naujos knygos rašymo prasmė? Jei jos skyriai bus autorizuotais, bet nesankcionuotais atitinkamų klasikinių knygų dalių konspektais? Tas lietuviškas apendiksas? Abejoju. Naujos knygos išleidimas pateisinamas tik tuomet, kai joje yra kažkas, ko dar nebuvo senesniuose analoguose. Ir vien tik papildymas naujais faktais nėra pakankamai svarbus argumentas, net jei, kaip kad šiuo atveju, tai turi būti mokyimo priemonė. Paprastai, vadovėlių autorių nuostata yra "griežta" - besimokantys yra absoliutūs debilai, jiems reikia viską pateikti supaprastintai, pageidautina dviskiemeniais ar triskiemeniais žodžiais. Čia jokių būdu neturi būti nieko naujo ar originalaus, nieko, kas dar netapo kartų pripažinta ir patvirtinta tiesa. Tai yra, vadovėlis privalo mažiausiai per metrą trenkti pelėsius. Bet džiazas dar ne toks senas, kaip barokinė muzika ar "Kalevala". Dar daugelis džiazos reiškinių nėra dorai suprasti ir paaiškinti. Taigi, ar mes nesugebame pateikti jokios naujos teorijos, ar vengiam reikšti skirtingą nuo autoritetų nuomonę, bijodami pasirodyti nepakankami kompetentingais ar, neduok dieve, apsijuokti. Tokiu atveju, aišku, saugiausia yra prisidengti vadovėlio pilkumui ir pakartoti (išversti) "klasiką".

Nesigilindamas į detales, norėčiau čia pat trumpai panagrinėti, ar labai sudėtinga yra šiais laikais rasti naują džiazos istorijos matymo kampą ir ar įmanoma šiandien pateikti naują, geriau atitinkančią faktus, jo vystymosi teoriją (na, jei ne išsamia visapusišką teoriją, tai bent kažkokią naują idėją).

Akivaizdu, kad geriausi šio garbaus žanro laikai liko praeityje. Bet iš didesnio atstumo geriau matyti kas buvo svarbu, o kas - nelabai, daugiau šansų objektyviai įvertinti atskirų fenomenų ir asmenybių vaidmenį. Išgyvenęs nerūpestingą vaikystę New Orlean'e, svaigią jaunystę svingo šokių aikštelėse, be-bop'inius brandos amžiaus ieškojimus ir auto destrukciją 60-jų verpete, džiazas pasibaigė. Tai, kad aktyvaus džiazos vystymosi laikas jau praeityje, 70-jų dešimtmečio džiazos kritikai puikiai nujautė. Bandydami nuvyti nemalonus mintis apie džiazos galą, jie kaip išmanydami šlovino tuo metu populiarų džiazroką ir trimitavo apie fantastiškas džiazos sąjungas su roku, egzotišku folkloru ar dar kažin kuo perspektyvas. Daugumai kritikų jau tada buvo aišku, kad po free toliau džiazos vystymuisi kelio nėra. Neseniai net mūsiškis P.Vyšniauskas šokiravo vietinę džiazos visuomenę, pareikšdamas, kad jam džiazas pasibaigė kartu su John'u Coltrane'u (suprask, su free).

Tai, ką galima buvo skelbti 70-jų dešimtmetyje, dabar skamba tikrai prastai. Bet, panašu, kad užsispyręs kritikų nenoras peržiūrėti džiazos istorijos aiškinimą tiesiog dangsto vengimą pripažinti nemalonus, bet šiandien jau nenuginčijamas išvadas. Kitą vertus, išvados bus visai kitokios, jei naudosisime lankstesnę, ne tokia tiesmuką ("kol buvo - buvo, kai pražuvo - nebėr") metodologiją. Pakanka atkreipti dėmesį į tai, kad džiazas, kaip ir bet kuris kitas muzikos žanras, ar, aplanai, meno fenomenas, gali vystytis ne tik imanentiškai, t.y. naudodamas vidinius resursus, bet ir sintezėje su kitais, išoriniais objektais. Tokiu būdu visus džiazos stilius galima suskirstyti į dvi grupes. Sąlyginai galime pavadinti jas evoliuciniais stiliais ir sintetiniais. Tuomet pasidoro aišku, kad pasibaigė tik savaiminio džiazos vystymosi etapas. Deja, tai neišvengiamai reiškia ir įdomiausio, kūrybiškiausio periodo pabaigą, tačiau lieka begalinės džiazos jungimo su kitais muzikos žanrais galimybės. Nors tokių "fusion" variantų privalota jau labai daug, atsiranda vis naujų, pačių netikėčiausių muzikinių stilių. O džiazas yra labai lankstus, jo adaptacinės galimybės yra praktiškai beribės. Tai įrodo ir tokie, atrodytų, neįmanomi junginiai, kaip techno- arba acid džiazas. Taigi, ypatingai sielotis nėra reikalo - džiazas gyvens, net jeigu tai, tam tikra prasme, yra gyvenimas po mirties.

Rekomenduojamos "klasikinės" džiazo istorijos knygos:

Berendt, Joachim. The Jazz Book, rev. ed. (Chicago Review, 1982)

Carr, Ian and others. Jazz: The Essential Companion (Prentice, 1988)

Collier, J.L. The Making of Jazz (Dell, 1979)

Feather, Leonard. The Encyclopedia of Jazz (Da Capo, 1984)